

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Природничо-географічний факультет

Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д.

МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ

*Методичні вказівки
для виконання практичних та самостійних робіт*

Суми – 2022

УДК 911.3:61(072)(075.4)

К67

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
(протокол № 7 від 20 січня 2022 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Скиба О.О. – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я та медико-біологічних основ фізичної культури, вчений секретар Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Сюткін С.І. – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

К67 Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д. Медична географія: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. 32 с.

Методичні вказівки розраховані на студентів спеціальностей 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія. Містять контрольні запитання до тем курсу, практичні завдання, завдання для самостійної роботи, питання до заліку з навчальної дисципліни, критерії оцінювання результатів навчання та список рекомендованої літератури.

© Корнус О.Г., Корнус А.О.,
Шищук В.Д., 2022

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
Практичне заняття № 1. Теоретико-методологічні засади медичної географії.....	5
Практичне заняття № 2. Історичні особливості розвитку медичної географії. Медико-географічні уявлення в історії людства.	6
Практичне заняття № 3. Умови та фактори, що впливають на стан здоров'я населення. Їх територіальна диференціація.	8
Практичне заняття № 4. Медико-екологічний моніторинг у територіально-нозологічному дослідженні регіону. Нозогеографічне картографування.	9
Практичне заняття № 5. Особливості захворюваності населення на ендемічні, спадкові та трансмісивні захворювання	11
Практичне заняття № 6. Медична кліматологія і кліматотерапія.	12
Практичне заняття № 7. Мінеральні води, лікувальні грязі та бальнеотерапія	13
Практичне заняття № 8. Моделі системи охорони здоров'я.....	14
Практичне заняття № 9. Організація охорони здоров'я в різних країнах світу.	16
Практичне заняття № 10. Географічні особливості захворюваності населення України за окремими класами хвороб.....	17
Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Медична географія»	20
Питання для заліку з навчальної дисципліни «Медична географія»	21
Критерії оцінювання результатів навчання	24
Додатки	26
Список рекомендованих джерел	29

ВСТУП

Медична географія – наука, що вивчає просторові закономірності поширення хвороб та географічні закономірності надання медичної допомоги. Медична географія є наукою, яка використовує кількісні та якісні методи дослідження для вивчення поширення хвороб і з'ясування стану здоров'я населення. Ця наука є синтезуючою й ґрунтується на концепціях, теоріях та методах як суспільної географії, так і фізичної, зокрема медична географія вивчає вплив клімату та місцезнаходження на здоров'я людини. Вона також використовує знання, здобуті біологічними, медичними, екологічними, соціальними та іншими науками.

Мета курсу – сформувати у здобувачів вищої освіти знання про теоретичні та методичні основи медичної географії, історію формування медичної географії, вплив чинників довкілля на стан здоров'я населення на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

Згідно з вимогами робочої програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні та методологічні засади медичної географії;
- історико-географічні особливості розвитку медичної географії як у світі, так і в Україні;
- наукові підходи в медичній географії;
- загальну географію ендемічних захворювань;
- основи медичної кліматології;
- основні моделі системи охорони здоров'я;
- методiku медико-географічного моніторингу;
- особливості медико-географічного картографування.

вміти:

- давати характеристику моделям та системам охорони здоров'я в світі;
- визначати ролі різних факторів у поширенні хвороб людини та закономірностей географії цих захворювань;
- аналізувати стан здоров'я населення на певній території;
- визначити проблеми та перспективи медичної географії в Україні та Європейському Союзі.
- створювати нозогеографічні карти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Теоретико-методологічні засади медичної географії.

Мета вивчення: закріпити знання про медичну географію, як наукову та навчальну дисципліну; розглянути методи та принципи дослідження в медичній географії.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Дайте визначення поняттю «медична географія».
2. Порівняйте визначення понять «географічна патологія», «медична географія». У чому їх схожість і відмінність?
3. Назвіть складові медичної географії.
4. Охарактеризуйте завдання теорії та практики медичної географії.
5. Охарактеризуйте принципи медичної географії.
6. Назвіть основні методи дослідження у методичній географії.
7. Визначте місце медичної географії в системі наук та її зв'язок з іншими науками.
8. Назвіть складові медичної географії.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Складіть схему «Місце медичної географії в системі наук». Дайте їй пояснення.

Завдання 2. Охарактеризуйте взаємодію медицини, екології та географії у вирішенні медико-географічних проблем.

Завдання 3. Складіть схему структури медичної географії.

Завдання 4. Проаналізуйте принципи медичної географії, дайте їх характеристики. Інформацію занесіть до таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Принципи медичної географії

Назва принципу	Суть принципу

Завдання 5. Проаналізуйте методи дослідження медичної географії, дайте їх характеристику. Інформацію занесіть до таблиці 1.2.

Принципи медичної географії

Назва методу	Особливості методу

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Історичні особливості розвитку медичної географії. Медико-географічні уявлення в історії людства.

Мета вивчення: закріпити знання про історичні особливості розвитку медичної географії.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Зародження медико-географічних знань як важливий етап розвитку медичної географії.
2. Накопичення медико-географічних знань у цехах цирульників (XII-XV ст.), в парафіяльних братствах (XVI-XVII ст.), в медичних школах (XVIII ст.).
3. Основні надбання та розвиток медичної географії у XIX ст.
4. Особливості розвитку медико-географічних досліджень у 20-30 рр., воєнні та післявоєнні роки XX ст.
5. Сучасний етап розвитку медичної географії – проблеми та перспективи.
6. Поясніть, який вплив чинили природні умови Стародавнього Єгипту на здоров'я людей.
7. Наведіть приклади лікарських препаратів, що використовувалися стародавніми жителями Месопотамії і були створені ними на основі місцевих природних багатств.
8. Що сприяло розширенню географії лікарських засобів у Месопотамії?
9. Які хвороби були відомі в Стародавньому Китаї ще до нашої ери і як їх лікували?
10. Симптоми яких хвороб були добре відомі лікарям Стародавньої Індії?

11. Як Гіппократ пояснював вплив факторів навколишнього середовища на здоров'я людини? Назвіть основні його роботи, присвячені цьому питанню.
12. Як Гіппократ розумів, що таке «здоров'я» і «хвороба»?
13. Як розумів Ібн Сіна роль навколишнього середовища у виникненні захворювань, підтримці здоров'я?
14. Які медико-географічні уявлення склалися в епоху Відродження?
15. Який вплив мали Великі географічні відкриття на розвиток географії, картографії, медицини?

Хід практичної роботи

Завдання 1. Охарактеризуйте періоди розвитку медичної географії. Результати оформіть у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Періоди розвитку медичної географії

Назва періоду	Характеристика

Завдання 2. Охарактеризуйте особливості розвитку медицини у різних країнах та назвіть відомих лікарів давнини та їх наукові праці. Дані занесіть до таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Медико-географічні уявлення в давній історії людства

Країна	Особливості розвитку медицини	Відомі лікарі	Відомі праці з медицини

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Умови та фактори, що впливають на стан здоров'я населення. Їх територіальна диференціація.

Мета вивчення: закріпити знання про умови та фактори, що впливають на стан здоров'я населення; вивчити їх територіальну диференціацію.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Фізико-географічні умови (клімато-метеорологічні, орографічні, геофізичні, гідрографічні, геологічні, ґрунтові, геопатогенні зони).
2. Біопатогенні умови (отруйні та небезпечні тварини і рослини), природні переносники хвороб, мікрофлора, природні вогнища хвороб).
3. Екологічні чинники (санітарно-епідемічні, рівень забруднення довкілля, техногенні та природні екстремальні ситуації).
4. Соціально-демографічні фактори (процеси відтворення населення, соціальна структура населення, розселення, урбанізація, міграція).
5. Соціально-економічні фактори (рівень соціально-економічного розвитку території, рівень життя населення).
6. Медико-організаційні чинники (діяльність служб охорони здоров'я).
7. Соціально-психологічні фактори (рівень санітарно-гігієнічних знань, світоглядні позиції, самооцінка стану здоров'я, сучасна політична система, біоенергетичний фонд нації, звичаї, релігія).

Хід практичної роботи

Завдання 1. Напишіть есе на теми:

1. Погода і самопочуття людини; дія вітрів на організм.
2. Механізми дії температури і вологості; шляхи адаптації людського організму до температурного фактору.
3. Вплив коливань концентрацій кисню, озону, вуглекислого газу на людський організм.

Завдання 2. Охарактеризуйте фактори, що впливають на стан здоров'я населення, дані занесіть до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Фактори, що впливають на стан здоров'я населення

Фактори	Вплив на стан здоров'я населення

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Медико-екологічний моніторинг у територіально-нозологічному дослідженні регіону. Нозогеографічне картографування.

Мета вивчення: закріпити знання про медико-екологічний моніторинг; розглянути класифікації медико-географічних карт,

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Дайте визначення поняттю «медико-екологічний моніторинг».
2. Проаналізуйте етапи медико-екологічного дослідження.
3. Назвіть завдання медико-екологічного моніторингу.
4. Розгляньте класифікації медико-географічних, медико-екологічних та нозогеографічних карт.
5. Які способи відображення об'єктів і явищ на медико-географічних картах ви знаєте?
6. Назвіть основні класифікації медико-географічних карт.
7. Охарактеризуйте карту медико-географічної оцінки клімату (Додаток А).
8. Охарактеризуйте карту медико-географічної оцінки ґрунтів (Додаток Б).
9. Охарактеризуйте карту медико-географічної оцінки поверхневих вод (Додаток В).

Хід практичної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте наслідники впливу різних забрудників атмосферного повітря на стан здоров'я населення. Результати роботи оформіть у таблицю 4.1.

Таблиця 4.1

Наслідки впливу забрудненого різними компонентами атмосферного повітря
на здоров'я населення

Елемент	Наслідки впливу
Пил	
Оксид Карбону	
Двоокис Кремнію	
Фосфор	
Оксид Нітрогену	
Вуглеводні	
Сполуки Плюмбуму	
Альдегіди	
Оксид Сульфуру	

Завдання 2. Складіть схематичні класифікації медико-географічних, медико-екологічних та нозогеографічних карт.

Завдання 3. Побудуйте алгоритм розробки медико-екологічних карт області та міста.

Завдання 4. Охарактеризуйте способи відображення об'єктів і явищ на медико-географічних картах. Результати роботи оформіть у таблицю 4.2.

Таблиця 4.2

Способи відображення об'єктів і явищ на медико-географічних картах

Назва способу	Особливості

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Особливості захворюваності населення на ендемічні, спадкові та трансмісивні захворювання.

Мета вивчення: розглянути географічні особливості захворюваності населення на ендемічні, спадкові та трансмісивні хвороби.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Що являють собою ендемічні захворювання?
2. У яких регіонах спостерігається поширення ендемічного зобу?
3. Яким чином здійснюється профілактика виникнення ендемічного флюорозу?
4. Яка причина виникнення урзовської хвороби?
5. Наведіть регіони, де поширена хвороба Кешана.
6. Що таке таласемія?
7. У чому полягає сутність серповидноклітинної анемії?
8. Назвіть регіони поширення синдрому Ямагучі.
9. У чому полягає лікування спадкових захворювань?
10. Які захворювання називають трансмісивними?
11. Вкажіть регіони поширення малярії.
12. Наведіть профілактичні заходи стосовно кліщового енцефаліту.
13. Які основні відмінності між кліщовим енцефалітом і хворобою Лайма?
14. Що являє собою лейшманіоз? Вкажіть регіони поширення цього захворювання.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте географію поширення ендемічних, спадкових та трансмісивних захворювань. Результати роботи оформіть у таблицю 5.1.

Таблиця 5.1

Географія поширення ендемічних, спадкових та трансмісивних захворювань

Країна	Хвороба	Характеристика хвороби

Нанесіть на контурну карту світу ареали поширення ендемічних, спадкових та трансмісивних захворювань.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Медична кліматологія і кліматотерапія.

Мета вивчення: закріпити знання з кліматології і кліматотерапії.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Проаналізуйте основні біометеорологічні фактори.
2. Опишіть фізіологічні механізми впливу клімату на організм людини.
3. Охарактеризуйте методи кліматотерапії.
4. При яких спеціальних кліматотерапевтичних процедурах спостерігається найбільш позитивний вплив кліматичних факторів на хворих людей.
5. Назвіть основний лікувальний фактор при геліотерапії.
6. Як карстові печери впливають на хвору людину?
7. Який позитивним ефект на людину має мікроклімат соляних шахт?

Хід практичної роботи

Завдання 1. Дайте характеристику елементам кліматотерапії. Дані оформіть у вигляді таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Елементи кліматотерапії

Назва	Особливості
Вплив зміни кліматичних районів	
Вплив метеорологічних умов у звичних для хворого кліматичних умовах	
Застосування спеціальних кліматотерапевтичних процедур	

Завдання 2. Дайте характеристику методів кліматотерапії. Дані оформіть у вигляді таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Методи кліматотерапії

Назва	Особливості
Аеротерапія	
Геліотерапія	
Таласотерапія	

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Мінеральні води, лікувальні грязі та бальнеотерапія.

Мета вивчення: закріпити знання про мінеральні води та лікувальні грязі; узагальнити знання з бальнеотерапії та особливостей її впливу на хворих людей.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Охарактеризуйте фізико-хімічні властивості мінеральних вод.
2. Назвіть регіони світу та України, де місцеві використовують природні лікувальні грязі при лікуванні окремих нозологій.
3. Опишіть механізм лікувальної і фізіологічної дії мінеральних вод.
4. З якою метою застосовують радонові ванни?

Хід практичної роботи

Завдання 1. Складіть схему «Основні бальнеологічні групи мінеральних вод».

Завдання 2. Нанесіть на контурну карту світу найбільші бальнеологічні курорти. Умовними значками позначте їх спеціалізацію.

Завдання 3. Нанесіть на контурну карту України найбільші бальнеологічні курорти. Умовними значками позначте їх спеціалізацію.

Завдання 4. Охарактеризуйте різні лікувальні грязі. Інформацію оформіть у таблиці 7.1.

Таблиця 7.1

Характеристика лікувальних грязей

Назва	Характеристика	Вплив на організм людини
Торфові грязі		

Завдання 5. Охарактеризуйте природні мінеральні водойми. Інформацію оформіть у таблиці 7.2.

Таблиця 7.2

Характеристика мінеральних водойм

Назва	Характеристика	Вплив на організм людини
Хлорні водойми		

Завдання 6. Охарактеризуйте особливості впливу мінеральних вод на організм людини. Інформацію оформіть у таблицю 7.3.

Таблиця 7.3.

Вплив мінеральних вод на організм людини

Ванни	Характеристика	Хвороби, при яких застосовують ванни

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Моделі системи охорони здоров'я.

Мета вивчення: розглянути та закріпити знання з існуючих моделей системи охорони здоров'я.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Охарактеризуйте модель системи охорони здоров'я Бісмарка (німецька).
2. Опишіть модель системи охорони здоров'я Бевериджа (англійська).
3. Дайте характеристику моделі системи охорони здоров'я Семашко (радянська).
4. Американська модель охорони здоров'я.
5. Суспільно-приватна модель охорони здоров'я.
6. Українська система охорони здоров'я.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте найбільш відомі моделі системи охорони здоров'я. Визначте переваги та недоліки кожної моделі. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці 8.1.

Таблиця 8.1

Моделі системи охорони здоров'я

Моделі системи охорони здоров'я	Переваги	Недоліки

Завдання 2. Складіть схему «Українська система охорони здоров'я».

Завдання 3. Використовуючи статистичні дані (<http://medstat.gov.ua>), дослідіть територіальну структуру системи охорони здоров'я з використанням індексу локалізації (I_L) закладів охорони здоров'я.

Методичні вказівки. Індекс локалізації дає можливість визначити, наскільки система охорони здоров'я окремого регіону більше чи менше розвинена, враховуючи чисельність населення регіону та країни в цілому. Якщо I_L близький до 1, то це свідчить про середній розвиток системи охорони здоров'я відносно загальнодержавного показника. Розрахунки I_L здійснюються за формулою:

$$I_L = \frac{p \cdot N}{P \cdot n}, \quad (8.1),$$

де I_L – індекс локалізації; p – кількість медичних закладів у певному регіоні; P – кількість медичних закладів у країні; n – кількість населення регіону; N – кількість населення у країні.

Дані оформіть у таблицю 8.2. Виконайте групування адміністративних одиниць та нанесіть виділені групи на контурну карту.

Таблиця 8.2

Територіальна диференціація закладів охорони здоров'я в Україні

Адміністративні одиниці	Кількість медичних закладів у певному регіоні	Кількість медичних закладів у країн	Кількість населення регіону	Кількість населення у країні	I_L
Вінницька					
Волинська					
Дніпропетровська					
Донецька					
Житомирська					
Закарпатська					
Запорізька					
Івано-Франківська					
Київська					
Кіровоградська					
Луганська					
Львівська					
Миколаївська					
Одеська					

Полтавська					
Рівненська					
Сумська обл.					
Тернопільська					
Харківська					
Херсонська					
Хмельницька					
Черкаська					
Чернівецька					
Чернігівська					
м. Київ					

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Організація охорони здоров'я в різних країнах світу.

Мета вивчення: вивчити та закріпити знання з сучасної організації охорони здоров'я в різних країнах світу.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Опишіть організацію охорони здоров'я в країнах з розвинутою системою медичної допомоги.
2. Дайте характеристику організації охорони здоров'я в країнах із системою медичної допомоги, що розвивається.
3. Охарактеризуйте фармацевтичну діяльність у різних країнах світу.
4. Як відбувається регулювання фармацевтичної діяльності в країнах ЄС.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Охарактеризуйте сучасні моделі охорони здоров'я певної країни світу (за вибором студента). Напишіть реферат та створіть мультимедійну презентацію. Перелік країн: Малайзія, ОАЕ, ПАР, Туреччина, Австралія, Норвегія, Данія, Нідерланди, Іспанія, Китай, Бразилія, Катар, Нова Зеландія.

На основі заслуханих доповідей заповніть таблицю 9.1. Виділіть переваги та недоліки тієї чи іншої системи охорони здоров'я. Запропонуйте пропозиції щодо удосконалення української системи охорони здоров'я.

Таблиця 9.1

Сучасні моделі охорони здоров'я світу

Країна	Особливості моделі охорони здоров'я світу	Переваги	Недоліки	Рекомендації для розвитку вітчизняної системи охорони здоров'я

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема: Географічні особливості захворюваності населення України за окремими класами хвороб.

Мета вивчення: розглянути особливості захворюваності населення по регіонам України.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Розкрийте особливості загальної захворюваності та поширеності хвороб серед населення України.
2. Охарактеризуйте територіальні особливості захворюваності населення України на окремі нозології.

Хід практичної роботи

Завдання 1. Використовуючи статистичні дані про захворюваність населення на злоякісні новоутворення (табл. 10.1), порівняйте регіони України за цим показником. Для порівняння адміністративних одиниць за кількістю зареєстрованих злоякісних новоутворень серед населення використовуйте метод ранжування, під яким розуміється розташування адміністративного регіону у рахнованому ряду показників поширеності того чи іншого виду нозологій. Одночасно визначте співвідношення місця у рейтингу із середньоукраїнським показником. На основі проведених розрахунків створіть картосхему захворюваності населення на злоякісні новоутворення в Україні.

Таблиця 10.1

Захворюваність населення України на злоякісні новоутворення*

№ п/п	Адміністративні території	на 100 тис. дорослого населення		
		2018	2019	2020
1.	АР Крим	–	–	–
2.	Вінницька	2 879	2 943	2 185
3.	Волинська	1 519	1 552	1 273
4.	Дніпропетровська	5 641	5 573	4 303
5.	Донецька	2 561	2 520	2 120
6.	Житомирська	1 924	1 784	1 475
7.	Закарпатська	1 635	1 595	1 178
8.	Запорізька	3 071	3 020	2 429
9.	Івано-Франківська	2 047	2 129	1 887
10.	Київська	2 929	2 879	2 368
11.	Кіровоградська	2 137	2 092	1 787
12.	Луганська	1 011	1 086	938
13.	Львівська	4 317	4 323	3 463
14.	Миколаївська	2 089	2 114	1 688
15.	Одеська	3 442	3 312	2 469
16.	Полтавська	2 511	2 539	2 052
17.	Рівненська	1 448	1 465	1 256
18.	Сумська	2 189	2 158	1 782
19.	Тернопільська	1 735	1 766	1 431
20.	Харківська	4 664	4 901	4 052
21.	Херсонська	2 002	2 087	1 720
22.	Хмельницька	2 394	2 290	1 977
23.	Черкаська	2 397	2 370	1 825
24.	Чернівецька	1 096	1 161	915
25.	Чернігівська	1 924	2 045	1 639
26.	м.Київ	4 774	5 014	4 123
27.	м.Севастополь	0	0	0
УКРАЇНА		64 336	64 718	52 335

* Без тимчасово окупованих АРК та Донецької і Луганської областей

Завдання 2. Проаналізуйте особливості захворюваності населення на туберкульоз в Україні (таблиця 10.2). Виконайте ранжування регіонів за рівнем захворюваності. Нанесіть групи регіонів на контурну карту. Фоном нанесіть захворюваність населення, штрихуванням – захворюваність дітей.

Таблиця 10.2

Захворюваність населення на активні форми туберкульозу легенів в Україні
у 2020 році*

№ п/п	Найменування	Взято на облік у звітному році з уперше в житті встановленим діагнозом		
		всього	у т.ч. дітей до 14 років включно	сільські жителі
1.	Україна	14 298	368	4991
2.	АР Крим	—	—	—
3.	Вінницька	424	17	229
4.	Волинська	390	14	206
5.	Дніпропетровська	1 603	50	239
6.	Донецька	880	11	96
7.	Житомирська	435	5	199
8.	Закарпатська	550	8	341
9.	Запорізька	692	51	177
10.	Івано-Франківська	334	5	206
11.	Київська	733	20	333
12.	Кіровоградська	424	16	165
13.	Луганська	255	5	72
14.	Львівська	878	11	384
15.	Миколаївська	454	11	175
16.	Одеська	1 742	33	569
17.	Полтавська	416	5	174
18.	Рівненська	352	8	192
19.	Сумська	351	3	139
20.	Тернопільська	190	4	120
21.	Харківська	743	49	146
22.	Херсонська	456	7	180
23.	Хмельницька	376	4	195
24.	Черкаська	384	16	201
25.	Чернівецька	165	1	97
26.	Чернігівська	355	5	156
27.	м.Київ	716	9	0
28.	м.Севастополь	0	0	0

* Без тимчасово окупованих АРК та окремих регіонів Донецької і Луганської областей

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

Завдання 1 (20 балів). Написати наукове есе з теми «Становлення та історія розвитку медичної географії» (вибрати теми із запропонованого переліку).

1. Уявлення про медицину в давньому світі.
2. Уявлення про медицину у корінного населення американського континенту.
3. Зародження медичних знань в античні часи.
4. Накопичення медико-географічних знань в епоху раннього середньовіччя.
5. Накопичення медико-географічних знань в епоху пізнього середньовіччя.
6. Роль діяльності військового відомства у розвитку медико-географічних знань.
7. Земський етап розвитку медичної географії в Російській імперії.
8. Медицина та медико-географічні знання під час війн другої половини IX століття.
9. Основні надбання та розвиток медичної географії у період до 1917 року.
10. Особливості розвитку медико-географічних досліджень у 20-30 рр. XX століття.
11. Розвиток медико-географічних знань у роки війн XX століття.

Завдання 2 (10 балів). Написати есе «Як я бачу майбутню систему охорони здоров'я в Україні».

Завдання 3 (10 балів). Написати реферат «Медико-географічні особливості __ області» (регіон за вибором студента).

Методичні вказівки: самостійна робота виконується у вигляді реферату та презентації. Реферат повинен містити титул, зміст, виклад основного матеріалу, висновки та список використаних джерел.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

1. Дайте визначення поняття «Медична географія». Охарактеризуйте об'єкт, предмет та завдання медичної географії.
2. Розкрийте зв'язок медичної географії з іншими науками.
3. Назвіть складові медичної географії. Що таке нозогеографія?
4. Назвіть основоположників медичної географії в світі. Хто вперше у вітчизняній літературі виклав завдання і зміст медичної географії?
5. Назвіть основоположників медичної географії в нашій країні. Який їхній внесок в розвиток цієї науки?
6. У чому полягає заслуга А. А. Шошіна в розвитку медичної географії?
7. Чим характеризуються медико-географічні дослідження в 1980-і роки?
8. У чому суть медико-географічного прогнозування?
9. Опишіть історію розвитку та сучасний стан медико-географічних досліджень в Україні.
10. Назвіть методи медико-географічних досліджень.
11. Охарактеризуйте медико-географічне картографування (обчислення показників, складання карт захворюваності окремих регіонів).
12. Охарактеризуйте принципи медичної географії.
13. Назвіть основні методи дослідження методичної географії.
14. Зародження медико-географічних знань як важливий етап розвитку медичної географії.
15. Основні надбання та розвиток медичної географії у дореволюційний період.
16. Особливості розвитку медико-географічних досліджень у 20-30 рр., воєнні та післявоєнні роки ХХ ст.
17. Сучасний етап розвитку медичної географії – проблеми та перспективи.
18. Охарактеризуйте медико-географічні уявлення в Стародавньому Єгипті.
19. Як формувалися медико-географічні уявлення Месопотамії.
20. Опишіть медико-географічні уявлення стародавніх китайців.
21. Як формувалися медико-географічні уявлення в Стародавній Індії.
22. Охарактеризуйте медико-географічні уявлення в Древньому Тибеті.
23. Охарактеризуйте медико-географічні уявлення в Стародавній Греції.

24. Як формувалися медико-географічні уявлення в Стародавньому Римі.
25. Опишіть розвиток медико-географічних уявлень в Середньовіччі.
26. Дайте характеристику розвитку медичної географії в епоху Відродження і початковий період Нової історії.
27. Проаналізуйте розвиток медичної географії в Російській імперії.
28. Як розвивалася медична географія в ХХ в.
29. Фізико-географічні умови (клімато-метеорологічні, орографічні, геофізичні, гідрографічні, геологічні, ґрунтові, геопатогенні зони) як чинник формування медико-географічної ситуації.
30. Біопатогенні умови (отруйні та небезпечні тварини і рослини), природні переносники хвороб, мікрофлора, природні вогнища хвороб) розвитку хвороб.
31. Проаналізуйте екологічні чинники (санітарно-епідемічні, рівень забруднення довкілля, техногенні та природні екстремальні ситуації), які спричиняють захворювання.
32. Опишіть соціально-демографічні фактори захворюваності (процеси відтворення населення, соціальна структура населення, розселення, урбанізація, міграція).
33. Охарактеризуйте соціально-економічні фактори (рівень соціально-економічного розвитку території, рівень життя населення), які впливають на здоров'я населення.
34. Охарактеризуйте медико-організаційні чинники (діяльність служб охорони здоров'я), що впливають на розвиток системи охорони здоров'я.
35. Проаналізуйте соціально-психологічні фактори (рівень санітарно-гігієнічних знань, світоглядні позиції, самооцінка стану здоров'я, сучасна політична система, біоенергетичний фонд нації, звичаї, релігія), які впливають на здоров'я населення.
36. Дайте визначення поняттю «медико-екологічний моніторинг». Проаналізуйте етапи медико-екологічного дослідження. Назвіть завдання медико-екологічного моніторингу.
37. Проаналізуйте наукові підходи, що використовуються в медичній географії.

38. Охарактеризуйте нозогеографічне картографування та його особливості.
39. Охарактеризуйте модель системи охорони здоров'я Бісмарка (німецька).
40. Опишіть модель системи охорони здоров'я Бевериджа (англійська).
41. Дайте характеристику моделі системи охорони здоров'я Семашко (радянська.)
42. Опишіть організацію охорони здоров'я в країнах з розвинутою системою медичної допомоги.
43. Дайте характеристику організації охорони здоров'я в країнах із системою медичної допомоги, що розвивається.
44. Охарактеризуйте фармацевтичну діяльність у різних країнах світу.
45. Як відбувається регулювання фармацевтичної діяльності в країнах ЄС.
46. Дайте характеристику національному рівню системи охорони здоров'я України.
47. Опишіть регіональний рівень системи охорони здоров'я України.
48. Охарактеризуйте субрегіональний (локальний) рівень системи охорони здоров'я України.
49. Розкрийте особливості загальної характеристики захворюваності та поширеності хвороб серед населення України.
50. Охарактеризуйте територіальні особливості захворюваності населення України на окремі нозології.

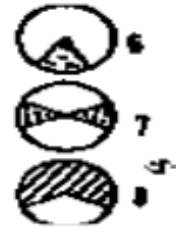
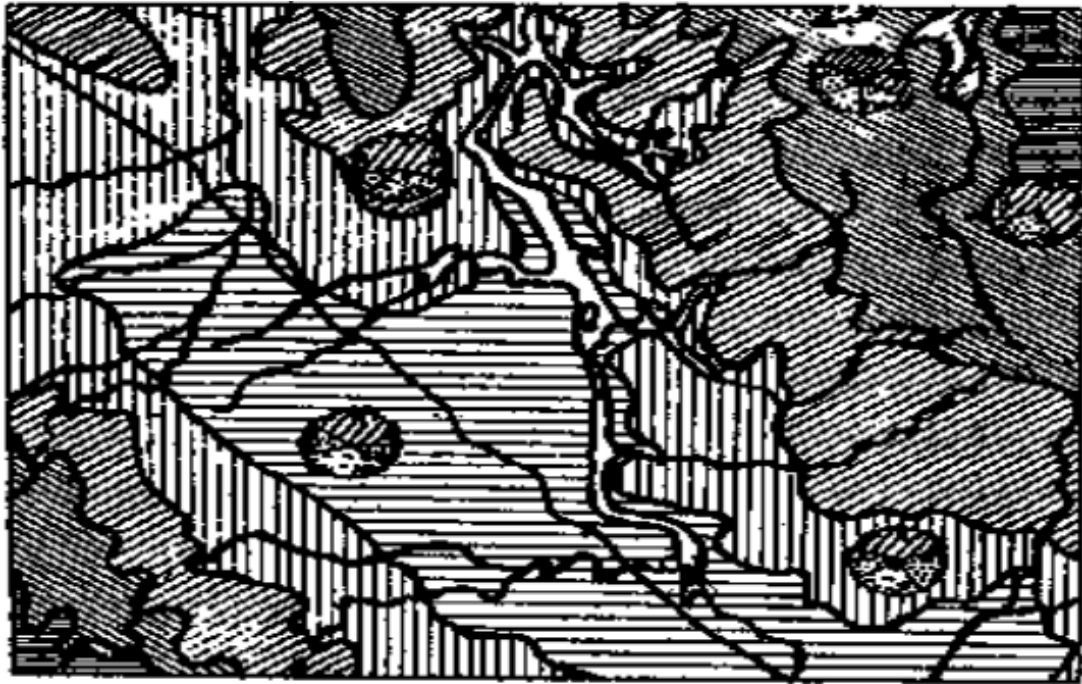
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з медичної географії; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує стан захворюваності населення і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. При цьому магістрант не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом медичної географії.
82-89	твердо знає програмний матеріал медичної географії, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних робіт, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання, але інколи робить помилки. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На

	основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом медичної географії; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про медичну географію, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

ДОДАТКИ

Додаток А

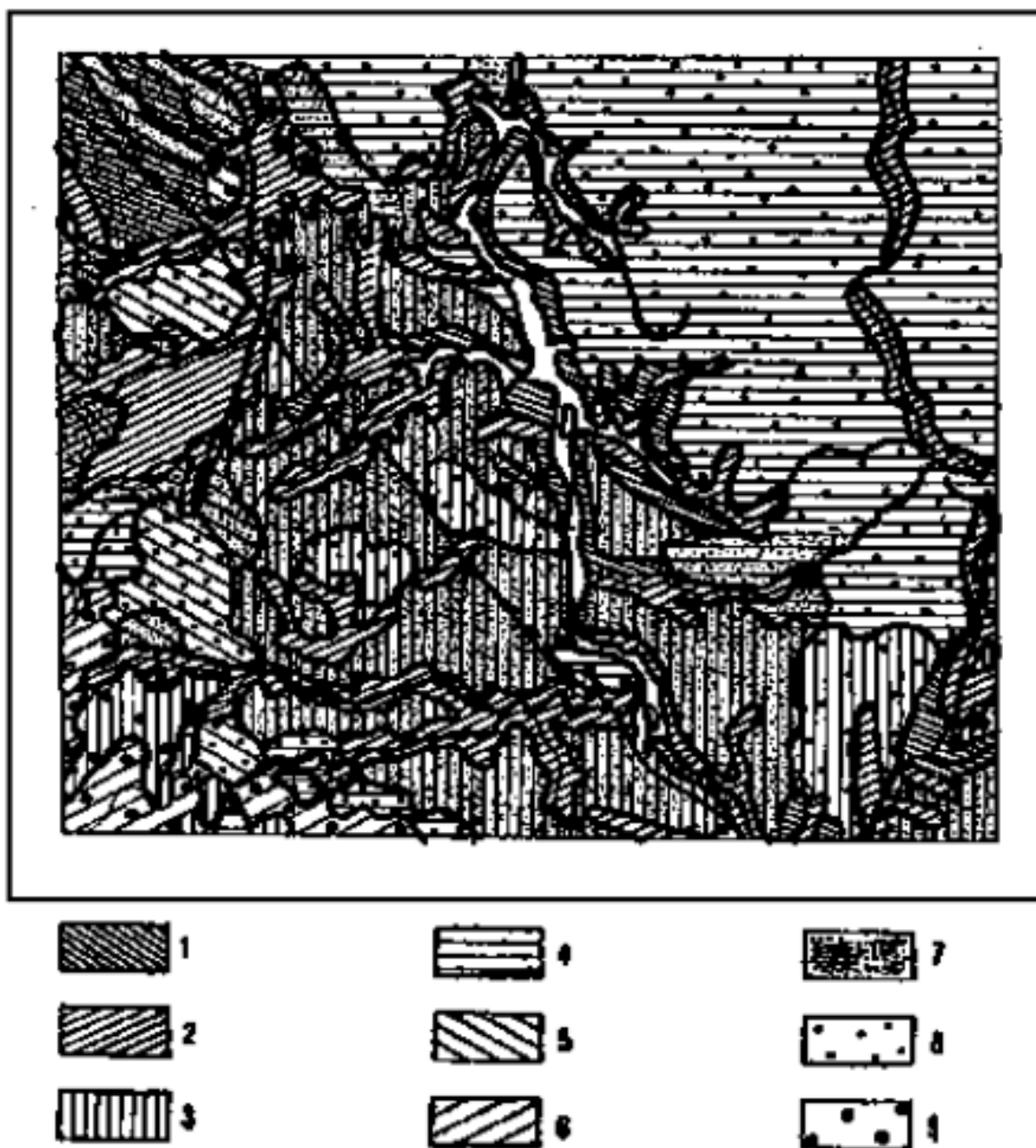

Фрагмент карти медико-географічного клімату [6, 42]

Райони:

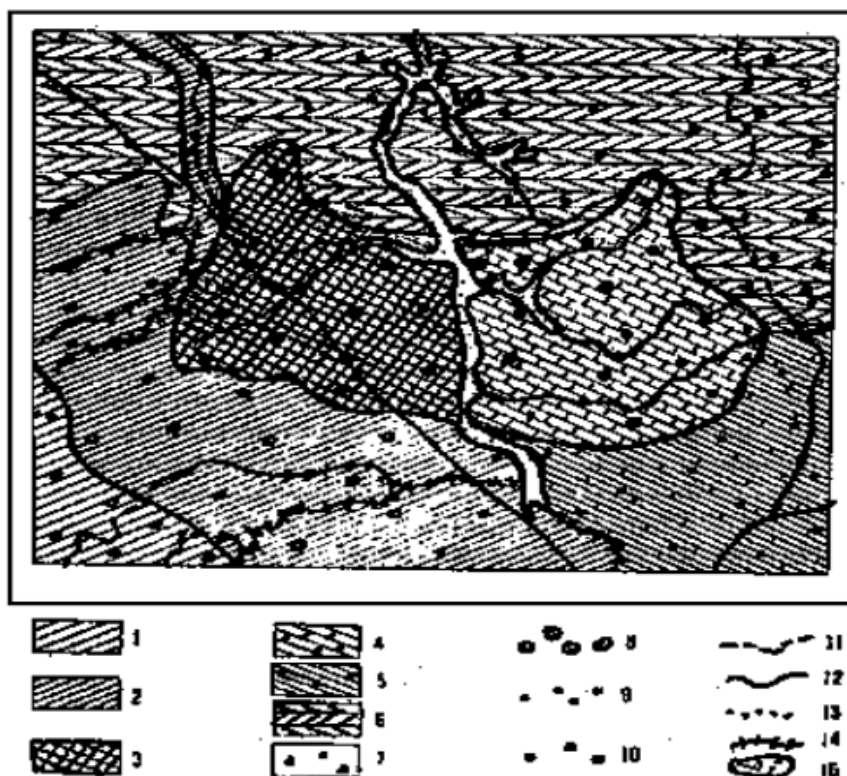
- 1 – помірно теплі з можливим охолодженням та переохолодженням організму людини протягом 260-270 діб за рік, з них у перехідні сезони 60-80 діб;
- 2 – помірно холодні з можливим охолодженням та переохолодженням організму людини протягом 270-280 діб за рік, з них у перехідні сезони 70-80 діб;
- 3 – холодні з можливим охолодженням та переохолодженням організму людини протягом 280-290 діб за рік, з них у перехідні сезони 60-90 діб;
- 4 – помірно суворі з можливим охолодженням та переохолодженням організму людини більш ніж 300 діб за рік, з них у перехідні сезони 120-150 діб;
- 5 – суворі з можливим охолодженням та переохолодженням організму людини протягом усього року.

Періоди: 6 – комфортний; 7 – прохолодний; 8 – холодний.

Фрагмент карти медико-географічної оцінки ґрунтів [6, 42]

1. Визначається життєдіяльністю всієї групи ґрунтових мікроорганізмів.
 2. Визначається життєдіяльністю всієї групи ґрунтових мікроорганізмів при зниженні активності актиноміцетів.
 3. Визначається життєдіяльністю всієї групи ґрунтових мікроорганізмів при деякому зниженні їхньої загальної активності.
 4. Визначається домінуючою діяльністю бактерій та актиноміцетів.
 5. Визначається домінуючою діяльністю бактерій та грибів.
 6. Визначається діяльністю водоростей та бактерій.
- Сорбційна здатність ґрунтів: 7. Висока. 8. Середня. 9. Низька.

Фрагмент карти медико-географічної оцінки поверхневих вод [6, 42]

Води з хімічним складом, що не спричиняють негативних фізіологічних реакцій у людини: 1 – гідрокарбонатного класу групи кальцію з мінералізацією 30-100 мг/л; 2 – гідрокарбонатного класу групи кальцію з мінералізацією 100-200 мг/л.

Води з хімічним складом, що не спричиняють подразнювального впливу на органи шлунково-кишкового тракту: 3 – сульфатного класу групи кальцію з мінералізацією до 500 мг/л; 4 – сульфатного класу групи кальцію з мінералізацією 500-1000 мг/л; 5 – сульфатного класу групи кальцію з мінералізацією більш 1000 мг/л.

Мінливий хімічний склад протягом року: 6 – гідрокарбонатного класу групи кальцію в сульфатний клас групи кальцію; 7 – води з відносно високим вмістом катіонів магнію.

Жорсткість води: 8 – м'які (1,5-3 мг/екв); 9 – помірно жорсткі (3-6 мг/екв); 10 – жорсткі (6-9 мг/екв).

Природне самоочищення рік: 11 – перевага фізичних факторів; 12 – біологічні, хімічні та фізичні фактори.

Природне самоочищення, порушене господарською діяльністю людини: 13 – в результаті скиду промислових і стічних; 14 – в результаті проведення сплавних робіт; 15 – формування водосховищного типу самоочищення за рахунок розвитку біо- і фітоценозів з можливим отруєнням токсичним фітопланктоном.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Барановський М.О., Барановська О.В., Гребень А.О. Забруднення довкілля і захворюваність населення: математико-статистичні підходи до оцінки залежності та регіональних відмінностей // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 7. 2017. С. 9-15. URL: <https://gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/35/32>.
2. Западнюк С.О. Тенденції поширення в Україні та деяких країнах Європи особливо небезпечних захворювань населення // Український географічний журнал 2017 (4). URL: <https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.053>
3. Індекс здоров'я. Україна – 2018. Результати загальнонаціонального дослідження. URL: http://health-index.com.ua/zvit_index_2018_ukr.pdf
4. Індекс здоров'я. Україна – 2019. Результати загальнонаціонального дослідження. URL: http://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf
5. Корнус О.Г., Корнус А.О., Шишук В.Д. Територіально-нозологічна структура захворюваності населення Сумської області: монографія. Суми, 2015. 172 с.
6. Козубенко Ю.Л. Медична географія: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.): Домбровська Я.М., 2018. 145 с.
7. Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: Монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с. URL: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Zaxvor_zdorovia.pdf
8. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с. URL: https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Cozial_geografiya.pdf
9. Статистичний бюлетень «Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2017 році» / Від. за вип. О. О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2018. 109 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/06/zb_zoz_17.pdf

10. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію, результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/20687>
11. Kornus A., Kornus O., Shyschuk V. Quality of the environment and medical-geographical situation in the Sumy region // Human Geography Journal. 2015. Issue 19(2). P. 144-151. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43460>
12. Kornus A., Kornus O., Shyschuk V. Influence of Environmental Factors on the Population Health: Regional Approach for the Medical-Ecological Analysis (for Example, the Sumy Region of Ukraine) // European Journal of Medicine. 2015. Vol. 8, Is. 2. C. 94-105. DOI: 10.13187/ejm.2015.8.94
13. Shyschuk V.D., Kornus O.G., Kornus A.A., Shyschuk A.V. Regional Health Care System: Current Status and Features of the Functioning (for Example of Sumy Region) // Journal of Education, Health and Sport. 2015. Vol. 5, №8. P. 126-136. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43113>
14. Kornus A.O., Kornus O.H., Shyschuk V.D., Potseluev V.I. The regional nosogeographical analysis and factors affecting population respiratory morbidity (on example of the Sumy region, Ukraine) // Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2020. Vol 29(1). No 3. P. 82-93. DOI <https://doi.org/10.15421/112008>

Додаткові

1. Баєва О.В. Менеджмент у галузі охорони здоров'я: навч. посібник / Київ, 2008. 640 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/301-menedjment-u-galuz-ohoroni-zdorovya-bava-ov.html>
2. Васильев К.К. «Модель Семашко». К воспоминаниям профессора Самуила Борисовича Дубровинского (1885-1975) об организаторе здравоохранения и социальном гигиенисте Н.А. Семашко и его соратниках З.П. Соловьеве и А.Н. Сысине. Сумський історико-архівний журнал. 2011. № 14-15. С. 43-52.
3. Дудченко В.Ю. Теоретико-методичні основи медико-екологічної оцінки регіональних ландшафтних систем // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. № 1-2, 2014. URL: http://journals.uran.ua/ludina_dov/article/view/36173

4. Kornus A., Kornus O., Konovalov M., Danylchenko O., Korol O. Traditional and new in the content and technique of Ukrainian regional nosogeographic mapping // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2021. № 33. С. 84-91. DOI: 10.26565/2075-1893-2021-33-10
5. Молікевич Р.С. Стан здоров'я населення Херсонської області (медико-географічне дослідження): Дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Київ, 2016. 267 с.
6. Brown T.A. Companion to Health and Medical Geography. Wiley-Blackwell, 2010. 640 p.

Інформаційні ресурси

1. Здоровье легких в Европе – факты и цифры.
https://www.europeanlung.org/assets/files/publications/russian_lung_health_in_europe_facts_and_figures.pdf
2. Медико-демографічний атлас України. URL:
http://avpisaruk.ucoz.ua/_ld/0/34_atlas-2010-v11.pdf
3. Причини смерті в Україні, 2018. URL: <https://socialdata.org.ua/death/>
4. Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України. URL:
<http://medstat.gov.ua/ukr/main.html>
5. Causes of death, standardised death rate (2014). Eurostat Statistics Explained. URL:
[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Causes_of_death_%E2%80%94_standardi...\(per_100_000_inhabitants\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Causes_of_death_%E2%80%94_standardi...(per_100_000_inhabitants)_YB17.png)
6. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
7. World health organization [Звіти і банк даних BOO3]. URL:
http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/

Навчальне видання

КОРНУС Олеся Григорівна
КОРНУС Анатолій Олександрович
ШИЩУК Володимир Дмитрович

МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Методичні вказівки

для виконання практичних та самостійних робіт

Суми: СумДПУ, 2022 р.

Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск **О. Ю. Кудріна**

Комп'ютерний набір та верстка **О. Г. Корнус**

Підписано до друку 31.01.2022 р. Формат 60х84/16. Гарн. Times New Roman.
Папір друк. Друк ризогр. Умовн. друк. арк. 1,96. Обл.-вид. арк. 1,1. Тираж 50
прим.

СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка